

Микола Витівський

Багато подій у житті кожного зокрема, чи суспільних рухів загалом пояснюються бажанням людини вирізнитись з-поміж інших, показати свою неординарність... Саме таким бажанням спонукуються явища моди, все нові стилі музики, виникнення різного роду субкультур, що сьогодні є дуже поширеними. Щоб розуміти всі ці явища правильно і вміти їх трактувати, потрібно зрозуміти людське психологічно-духовне внутрішнє бажання «бути іншим»...Передусім розгляньмо, де найбільше сьогодні назовні проявляється таке внутрішнє прагнення самовираження, щоб від зовнішніх маленьких проявів перейти до справді вагомих наслідків, а тоді заглибитись у духовний бік цього питання.

Поняття «мода» відоме усім. Не можна сказати, що в своєму корені мода і її наслідування є злом. Проте цікаво, що саме спонукає людину щотижня оновлювати гардероб, витрачаючи на це іноді майже весь свій заробіток, при тому, маючи багато одягу, який нещодавно «вийшов з моди». На сьогодні це називають хворобою, своєрідним типом залежності, а людину, котра від неї потерпає – «шопоголіком» (з англ. «shop» – «магазин»). Це характерно тим, котрі справді мають манію купівлі нових речей і, практично, живуть у магазинах та бутіках. Часто можемо спостерігати абсолютно непрактично, некомфортно, а, іноді, навіть естетично непривабливо одягнугих людей тільки тому, що це модно,.. тобто заради «лейбла», марки, фірми... На це витрачаються значні кошти, бо ж коли є дві майже ідентичних одиниці одягу, ми обираємо ту, яка є від відомішого бренду, хай це навіть вчетверо дорожче. Тому, безперечно, що сам по собі будь-який ексклюзивний одяг не є чимось злим, бо жодна річ не є злою сама по собі, але стає такою через наше неправильне її використання. Якщо мода стає для людини залежністю, приводить її до гордості, марнотратства, а інших спонукає до заздрості, то краще, мабуть, від неї відмовитись. Чому таке бажання зовнішнього самовираження стає злом? – Тому що неординарність стає самоціллю, тобто ми не є іншими, щоб бути собою, а іншими задля інакшості. Часто таке вираження є ознакою комплексу неповноцінності людини, котрій не вистачає уваги, але яка не знаходить іншого шляху, щоб її до себе повернути.

У питанні зовнішнього вигляду, моди, одягу, зачісок тощо дещо легше зрозуміти дівчат, але сьогодні такий «фемінізуючий синдром» зовнішнього замітника духовної краси притаманний хлопцям іноді навіть частіше, ніж дівчатам, про що в останні роки активно ведуть мову соціологи та психологи. Безперечно, що в бажанні гарно виглядати немає нічого поганого, проте бажання бути «гарним» тут не означає, на жаль, бути «добрим»... Зокрема, добрим сином для своїх батьків, добрим громадянином своєї держави, добрим християнином своєї Церкви, добрим чоловіком для своєї дружини, а згодом добрим батьком для своїх дітей... Для того щоб стати зрілим «мужем», саме ці якості треба осягати, а не мати кілька пар модних джинсів, чи якомога екстравагантнішу зачіску. Отже, варто виховувати в собі духовні цінності та якості: стійкість характеру,

стриманість, мудрість, мужність, самопожертву, справедливість тощо. Саме з таким чоловіком буде впевнено і щасливо почувати себе його дружина та діти, саме тоді зрілою й міцною стане і вся нація... Не буде причин нарікати на слабохарактерне українське чоловіцтво, як це читали в Ліни Костенко та її «Записках українського самашедшого»... А до того часу треба ще подумати, можливо, це об'єктивна реальність говорить устами старшого покоління, а не «старечі маразми», як ми (молоде покоління) собі чомусь часто уявляємо?.. Якщо

виховаємо в собі ці духовні цінності передусім, то з чистою совістю зможемо купувати й «протерто-розірвані» джинси (приклад некомфортності і навіть неестетичності окремих «писків» сучасної моди), якщо й далі вважатимемо це необхідним собі...

Тема самовираження через одяг дуже логічно споріднена з явищем, знайомим кожній молодій людині, – «субкультурами». Людей, котрі належать до тієї, чи іншої субкультури, переважно так і називають – «неформали», тобто ті, котрі роблять щось незвичне, нетрадиційне, неформальне. Переважно ця неформальність суто зовнішня і виражається через той же одяг, або ж «нетрадиційну» поведінку. Та чи не є парадоксально до абсурдності, що все це нетрадиційне має цілком традиційні, банальні і постійно присутні елементи: завужені або ж, навпаки, дуже широкі штани; кеди чи армійські шузи; татуювання, або ж повсюдний пірсинг; довге волосся, якомога більш «дико» укладене... Саме за такими ознаками і стереотипами уявляємо собі «справжніх неформалів»... На жаль, рідко задумуємось, в чому саме тут неформалізм?.. Як може людина через банальні зовнішні ознаки ставати оригінальною при тому, що вона навіть не сама до цього доросла? Для чого молодій особі всі ці зовнішні атрибути панка, гота, чи ще когось іншого? – Та саме тому, що вона вже бачила їх в іншого панка, гота, чи ще когось. Тобто це не є оригінальністю, а, переважно, навпаки – копіюванням і плагіатом. Якщо так поглянути на ситуацію, то зрозуміємо, що це «формальний неформалізм», а кожен з таких суто зовнішніх неформалів є найбільшим формалом. Так нівелюється цінність будь-якої «неформальної субкультури», де неформалом був хіба що її засновник, всі ж інші – дешевим плагіатом закомплексованої особи, котра боїться, що інакше її не будуть бачити, що вона буде «як всі». Отже, механізм такий, що, намагаючись штучно здобути зовнішню оригінальність, ми ризикуємо втратити оригінальність природну, яка закладена в кожному. Згодом розглянемо це з духовної точки зору.

Невід'ємною приналежністю субкультур є музика. Переважно, це важкий рок, хоча можуть бути й різні стилі. У сучасній музиці чітко представлені обидві крайнощі – повне копіювання і спрощення з одного боку, та крайнє намагання вирізнитись (іноді попри втрату мелодії, й змісту слів) – з іншого. Музика, яку називаємо «попсою», побудована на кількох акордах, має просту і легку для запам'ятовування мелодію, простий ритм тощо.

Така пісня легко запам'ятовується людьми і швидко досягає вершини популярності на радіо, чи музичних телеканалах. Так само швидко ця пісня забувається, бо на зміну їй щотижня з'являється кілька подібних. Безперечно, що це не стосується всієї поп-музики, хоча суть її в тому й полягає, щоб бути близькою і простою для людей (з гр. «популюс» – «народ»). Так часто відбувається підміна справжньої краси музичного мистецтва (зокрема, мова навіть про шедеври класичної інструментальної музики чи вокалу) на дешеве, примітивне і швидко проминаюче захоплення «попсою». Цю крайність ми висвітлили, щоб на прикладі музики переконатись, що ставати «як всі», творячи все по шаблону, – не варто і навіть не можна, якщо ми самі себе поважаємо.

Іншою крайністю, яку представляє подекуди сучасна музика, може ставати важкий рок, т. зв. «метал» тощо. Безперечно, що мова знову ж таки не про всіх виконавців цього стилю, а лиш про окремі тенденції, що в ньому бувають присутні. Коли просто заради виділення себе і свого гурту з-поміж інших, спів замінюється криком, а інструменти вже не відтворюють жодної мелодії, лиш шум, який, за посередництвом навушників, не на жарт псує наш слух, то, звичайно, що музикою таке виконання назвати важко. Пісня тут може складатись з однієї фрази, часто беззмістовної, яку постійно повторюють. Тобто бажання виразитись безкритично стає на перше місце, не терплячи конкуренції з поняттями мелодії, змісту слів і взагалі поняттям краси.

Щось подібне можна сказати і про художнє мистецтво. Всім відомим є «шедевр» Андрія Малевича «Чорний квадрат». Нашою метою в жодному разі не є критикувати його художні ідеї й новаторства, проте мова йде про цю картину як ілюстрацію принципу оригінальності, як самоцілі. Велика кількість людей знають про це зображення і часто навіть вважають його шедевром. Це все справа смаку, проте іншого аргументу в бік цієї картини не знаходять, окрім як його унікальності і нестандартності. Отож, цінність зображення чорного квадрату на білому тлі виявляється лиш в тому, що автор першим дійшов до такої ідеї. Це лиш один із прикладів, коли бажання вирізнитись починає домінувати над будь-якою логікою і змістом. Найцікавіше те, що подібні явища й досі мають багато прихильників та шанувальників.

Звичайно, що все вищесказане стосується лиш крайніх фанатичних проявів самовираження, коли факт оригінальності в питанні створення чогось красивого витісняє звідти саму красу. Бо ж, безсумнівно, що одягатись треба зі смаком, а не будь-як. Так само безсумнівно, що, в основному, і поп-музика, а щобільше, рок-музика має дуже багато представників, котрі доводять за нею статус справжнього мистецтва.

Обираймо самі свій життєвий шлях...

Принципове бажання вирізнитись, сліпе наслідування популярних тенденцій або буття собою – ось три можливості для індивідуального вибору кожної свідомої людини. Цей внутрішній вибір є дуже важливим і має згодом вагомі наслідки в нашому практичному житті. Адже від такої ідентифікації себе як особи залежить, наприклад, наш професійний вибір, а вже від нього точно залежить, чи будемо ми щасливими. Щастя людини великою мірою визначається тим, наскільки вона почуває себе «на своєму місці» в житті.

На сьогодні вималювалась загальна тенденція до вибору професій з невеликого популярного і прибуткового списку: економіст, юрист, програміст тощо. Применшити їхню вартість у суспільстві XXI ст. неможливо. Проте, вибираючи, наприклад, юриспуденцію, ми не завжди задумуємось, яку відповідальність несе на собі постать судді?.. Зате завжди усвідомлюємо, які прибутки приносить така професія. А думати треба не про гроші, які принесе судовий процес, а про вплив на життя людей, який принесе наше «владне» рішення, бо ж «не мали б ми ніякої над ними влади, якби не була нам дана згори», як казав Ісус Пилатові в подібній ситуації дві тисячі років тому. Проблема сучасного професійного вибору молоді людини в тому, що часто кожну професію не усвідомлюється як Боже покликання, а лиш як спосіб заробітку. Насправді ж богопосвяченим має бути не лише життя священника, монаха чи монахині, а життя кожної людини у тому місці суспільної драбини, до якого вона захотіла належати. Метою ж кожної професії має бути допомога іншим, а «усе, що ви зробили одному з братів моїх менших – ви мені зробили», як навчав Христос (пор. Мт. 25, 40). За виконання цієї заповіді Господь нагородить нас і матеріальним достатком, а не навпаки. Так кожна професія стає для людини одним із елементів її особистого та загальносуспільного щастя. Проте Бог, як люблячий Отець, дав нам повну свободу, і ми можемо відмовитись навіть від свого щастя, взявши за пріоритет гроші, чи різного роду насолоди й принади світу цього.

Однак коли в старості будемо мати в банку багато грошей, а сидячи біля каміна і далі думатимемо, чого ж нам таки бракує для щастя, – то розважмо, які мотиви керували найбільш важливими виборами нашого життя...

Отож, не йдімо наосліп за популярними тенденціями часу, але й не намагаймося штучно бути «не таким як всі», особливо коли це стосується справді вагомих питань в нашому житті... «Не пливи за течією, не пливи проти течії, а пливи саме туди, куди тобі треба», – каже відомий афоризм.

Духовний бік медалі...

Щоб зрозуміти, як саме людина має жити і кого наслідувати, звернемося до Біблійної оповіді про створення світу. Знаємо, що на шостий день творення Бог створив людину в особах Адама і Єви. Читаємо тоді такі слова, що створив Бог людину «на Свій образ і подобу» (див. Бут. 1, 26). Саме Божий образ в людині відрізняє її від всього іншого творіння, бо робить її особою. Щобільше, образ Божий в кожній людині робить її унікальною і по відношенні до всіх інших людей. Саме ця богословська думка є ключовою для теми нашої статті: кожна людина є Богом створена як унікальна. Тепер навіть мислячи чисто математично, приходимо до висновку: в шести мільярдах різних людей «дублікати» мають шанс з'явитись лиш тоді, коли хтось перестає бути собою, а намагається бути кимось іншим. Тобто щоб вирізнитись – достатньо бути собою, а ми чомусь стараємось «копіювати чужу унікальність», повторюючи чийсь «мегаексклюзивні» неформальні ідеї.

Якою ж є людина, коли є власне собою?.. Насамперед, доброю, бо ж: «Глянув Бог і побачив, що все створене Ним було добре» (див. Бут. 1,1-31). Тобто люди, як і все Боже творіння, є добрими, але у своїй свободі, на жаль, часто роблять морально злий вибір. Наступним висновком, що логічно випливає з природної доброти людини, є те, що вона (кожна) покликана до святості. Шукаючи етимологічних коренів слова «святість», приходимо насамперед до значення «інакшість», бо ж «святий» в перекладі з єврейської і означає – «інакший»... То чому ж ми, намагаючись бути інакшими, не прагнемо бути святими?.. Польський священник і поет о. Ян Твардовський у поезії «Трохи пліток про святих» писав на тему святості: «Святі – це також люди, а не якісь чудернацькі комахи... воліють стояти на колінах перед Богом, аніж повзати перед людиною... не люблять декларованої правди і провітрюваної совісті... знаходять самотність, віддаляючись від себе, а не від інших... вміють жити і не дивуватись тим, хто відходить; вміють помирати і не відходити...»¹.

У суспільстві на сьогодні чітко присутня тенденція до щораз-то легшого сприймання будь-якої профанації (обезцінення) справді високих явищ, речей чи дій. Перше запитання, яке найшвидше зринає в голові: «Як ми святкуємо свята?». Чомусь важко уявити свято без алкоголю, тобто так, щоб на наступний день всі пам'ятали, як напередодні «святкували»... Це, на жаль, стандартний і стереотипний формат відзначення будь-якої дати, події чи навіть і релігійного свята. Тоді чому ж ми ці дні називаємо словом «свято», коли святого там немає нічого... Але ж таким банальним стереотипам, мовляв, «як інакше можна святкувати», піддаються і всі, хто так старанно намагається «бути іншим»... Якщо так хочемо бути оригінальними, то, насамперед, підімо до церкви (як не дивно, та похід до церкви тепер справді стає вже оригінальністю), а потім придумаймо собі і своїм гостям творчо-розважальну програму, щоб було що

згадувати, а не що забувати і через що забуватись... Хай відповіддю на питання, як святкувати свято (іменник), буде теж «свято» (прислівник).

Інше популярне і поширене явище, яке вже майже толерується навіть усіма медіаресурсами, не говорячи про окремих людей, – це дошлюбні статеві відносини... На жаль, цінність статевого акту, як акту подружнього, дуже знівельовалась. Метою насамперед є народження дитини, як плоду любові зрілої, а такою вона є лише в подружжі. Дуже гарно з цього приводу висловились у згаданому вже в цій статті творі Ліна Костенко: «Пристрасть – це натхнення тіла, а кохання – натхнення душі. Любов як функції геніталій залишмо приматам». Розмовляючи з молоддю на цю тему, мабуть, найчастіше священик почув би відповідь про «такий час», що «на вулиці XXI століття», чи що «так роблять всі»... Парадокс в тому, що найперше так говоритимуть екстранеформальні представники молоді... То куди ж тут зникає неформальність чи інакшість?.. Як можна всім своїм життям виражати лозунг щодо своєї інакшості і, водночас, оправдовуватись, що «я такий як всі»?..

Тож, мабуть, оригінальним треба бути, але треба мати чітко розставлені пріоритети, щоб сліпо наслідуючи когось, чи сліпо намагаючись нікого не наслідувати, самому не стати «дешевою попсою», яку світ так активно пропагує, але сам же ж найпершим і засудить...

Мабуть, всього сказаного в цій статті достатньо, щоб людина, котра хоче почути, – почула. На завершення процитуємо ще «Дику енергію» популярних і справді талановитих українських фантастів Марини та Сергія Дяченків: «Співай, ніби ніхто не чує. Танцюй, ніби ніхто не бачить. Живи так, ніби на землі рай»². Лише будучи собою, ми будемо іншими, зможемо знайти справді свій (нехай і скромний, а не крикливий) стиль одягу, музики, зробити справді свій життєвий професійний вибір, до якого Бог нас кличе задля нашого ж щастя... Наша унікальність – наша свобода, отож, і використовуймо її унікально – по-іншому, а отже, – свято (прислівник)...

Микола Витівський. Такий, як всі?..//СЛОВО № 4 (48) 2012, с.27-30